

Nr 21.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändringar i bestämmelserna rörande rekreationsresor mot nedsatt avgift för viss personal i övre Norrland; given Stockholms slott den 12 januari 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 januari 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, GJÖRES, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen, frågor om ändringar i bestämmelserna rörande rekreationsresor mot nedsatt avgift för viss personal i övre Norrland samt anför därvid följande.

Till underlättande av rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid vissa i Boden förlagda truppförband meddelades enligt beslut av 1928 års riksdag bestämmelser rörande rätt för officerare och underofficerare även som dessas vederlikar på aktiv stat att jämte familjemedlemmar mot nedsatt avgift företaga resor i rekreationssyfte till landets sydligare delar. Bestäm-

melserna ha enligt beslut av 1929, 1931 och 1942 års riksdagar successivt utsträckts till vissa nya personalkategorier. Efter dessa utvidgningar avse de nu gällande, av Kungl. Maj:t den 30 juni 1942 meddelade bestämmelserna följande till Boden samt platser, belägna nordligare eller östligare än Boden, förlagda eller där ständigt tjänstgörande beställningshavare eller befattningshavare, nämligen

a) officerare och underofficerare samt civilmilitära personer av officers eller underofficers tjänsteklass, allt försåvitt vederbörande innehar beställning på aktiv stat,

b) till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare, vilka förordnats att uppehålla befattningar, som enligt gällande organisation skola bestridas av pensionerad personal, eller eljest tagas i anspråk för ständig tjänstgöring,

c) pensionerad personal i arvodesbefattning samt

d) extra ordinarie tjänstemän, vilka åtnjuta avlöning enligt militära icke-ordinariereglementet den 15 juni 1939.

Rätten att företaga rekreationsresor innebär i huvudsak, att ifrågavarande beställningshavare och befattningshavare — jämte i förekommande fall hustrur och hemmavarande barn under 18 år — äga att vid en resa årligen i rekreationssyfte till Bollnäs eller söder därom belägen station färdas mot erläggande av halv avgift för färdbiljett. Rätt till nedsättning i andra avgifter, såsom för snälltågstilläggs-, sovplats-, resgods- och cykelbiljetter, medges icke.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 14 april 1944 har viss i Boden ständigt tjänstgörande kvinnlig sjukvårds- och ekonomipersonal övergångsvis bibehållits vid denna personal tidigare tillerkänd rätt till rekreationsresor.

De av 1942 års riksdag (proposition nr 82; riksdagens skrivelse nr 92) beslutade utvidgningarna med avseende å rätten till rekreationsresor — vilka kommit till uttryck i de nu återgivna bestämmelserna — inneburo, att denna förmån tillerkändes pensionerad personal i arvodesbefattning samt utsträcktes till att gälla förutom i Boden förlagd personal även personal, som stadigvarande förlagts till platser belägna nordligare eller östligare än Boden.

När jag vid anmälan av propositionen 1942: 82 förordade en utvidgning av bestämmelserna på sätt nu angivits framhöll jag, att därmed hithörande befattningshavarekategoriers berättigade anspråk i förevarande avseende måste anses ha blivit i skälig utsträckning tillgodosedda, varför jag förutsatte, att ytterligare anspråk icke skulle behöva ifrågakomma.

Emellertid ha sedermera från olika håll väckts förslag om ytterligare utvidgning av rätten till rekreationsresor. Sålunda hemställde försvarsväsendets underbefälsförbund i skrivelse den 5 april 1943, att förmånen måtte tillkomma s. k. långtjänstunderbefäl, d. v. s. personal tillhörande lönegraden Mb 1 i manskapsavlöningsreglementet. Vidare hemställde försvarets sjukvårdsförvaltning i en med försvarets civilförvaltning gemensam skrivelse den 5 januari 1944, att rätten till rekreationsresor mot nedsatt avgift måtte utsträckas att omfatta jämväl den ordinarie sjuksköterskepersonalen vid garnisonssjukhuset i Boden.

Sedan Kungl. Maj:t i anledning av dessa framställningar genom beslut den 14 april 1944 uppdragit åt försvarets civilförvaltning att i samråd med vederbörande myndigheter verkställa allsidig utredning, i vad mån behov föreläge av ändring i gällande bestämmelser rörande rekreationsresor, har försvarets civilförvaltning i skrivelse den 8 september 1944 framlagt utredning i ämnet samt föreslagit vissa ändringar i de nu gällande bestämmelserna. Vid skrivelsen finnas fogade av civilförvaltningen inhämtade yttranden från cheferna för armén och flygvapnet, järnvägsstyrelsen, svenska officers- och underofficersförbunden, försvarsväsendets underbefälsförbund, försvarets civila tjänstemannaförbund, civilmilitära tjänstemannaföreningen samt svensk sjuksköterskeförening.

Försvarets civilförvaltnings förslag.

Efter att ha redogjort för innehållet i de yttranden, som försvarets civilförvaltning enligt vad nyss anförts inhämtat, och vissa däri framlagda förslag om utvidgad rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift har försvarets civilförvaltning erinrat om att *syftet med bestämmelserna* ursprungligen varit att utgöra ett led i åtgärderna att underlätta rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid de tre passagetruppförbanden Norrbottens regemente, Bodens artilleriregemente och Norrbottens artillerikår. Bestämmelserna hade först sedermera utsträckts att gälla viss annan personal vid försvarsväsendet. Det syntes icke kunna bestridas, att ifrågavarande förmån härigenom kommit att tillförsäkras personalgrupper, vilka även därförutan syntes kunna rekryteras i tillfredsställande omfattning. Av de i ärendet avgivna yttrandena framginge emellertid, att ifrågavarande förmån på vissa håll uppfattats såsom en form av kompensation för de olägenheter i fysiologiskt hänseende, som den nordliga tjänstgöringsorten inneburit. Denna uppfattning vore med hänsyn till vad nyss anförts felaktig. Icke heller vid ett bedömande i förevarande sammanhang borde nämnda olägenheter tillmätas betydelse, enär kompensation därför redan i viss utsträckning medgivits statstjänstemän i form av kallortstillägg.

Vid behandlingen av frågan, vilka *personalkategorier* som borde äga rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift, har försvarets civilförvaltning utgått från vad ämbetsverket sålunda anfört angående den ursprungliga grunden för tillkomsten av bestämmelserna, nämligen rekryteringssvårigheterna beträffande viss militär personal i Boden. Civilförvaltningen har med denna utgångspunkt funnit sig böra föreslå, att den rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift, som enligt gällande bestämmelser tillkommer viss civil personal, nämligen extra ordinarie personal med avlöning enligt militära icke-ordinarie-reglementet, skall upphöra och att således denna förmån för framtiden icke skall beredas civil personal annat än övergångsvis. I denna fråga har ämbetsverket närmare anfört i huvudsak följande.

Enligt gällande bestämmelser vore från rätt till rekreationsresor utesluten bland andra personal, vilken innehade civil ordinarie anställning med avlöning enligt militära avlöningsreglementet. Civil extra ordinarie personal med avlöning enligt militära icke-ordinarie-reglementet vore däremot berättigad till

rekreationsresor. På sätt framginge av propositionen 1942:82 hade tidigare framställning gjorts, att omförmålda till rekreationsresor icke berättigade civila personal måtte komma i åtnjutande av rätt till dylika resor. Framställningen, vilken prövats av Kungl. Maj:t i samband med avlåtande till riksdagen av nämnda proposition, hade emellertid icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Föredragande departementschefen hade därvid förklarad, att han icke kunde förorda bifall till framställningen samt att några svårigheter i fråga om rekryteringen av nu ifrågakarande personal, vilken efter egen ansökan vunne anställning med Boden som tjänstgöringsort, icke syntes ha förmärkts.

Med hänsyn till de av departementschefen i nyssnämnda uttalande anförda synpunkterna, vilka direkt anknöte till de skäl, som ursprungligen föranlett tillkomsten av bestämmelserna om rätt till rekreationsresor, ansåge civilförvaltningen sig icke böra föreslå sådan ändring av gällande bestämmelser i ämnet, att civil ordinarie personal tillerkändes ifrågakarande förmån.

Vid sådant förhållande syntes det emellertid vara anledning överväga, om skäl föreläge att bibehålla den civila extra ordinarie personalen vid rätten till ifrågakarande förmån. Såsom förut framhållits hade bestämmelserna om rätt till rekreationsresor ursprungligen föranletts av svårigheterna att rekrytera viss militär personal i Boden. Då dylika svårigheter aldrig anförts i fråga om de civila extra ordinarie tjänstemännen, syntes således hinder icke kunna anses föreligga att — för undanröjande av den påvisade olikheten i förevarande avseende mellan civil ordinarie och extra ordinarie personal — utesluta sistnämnda personal från rätt till nämnda förmån. Därest en rationell lösning av förevarande spörsmål skulle ernås, syntes en dylik åtgärd vara oundviklig. Att härvid göra skillnad mellan olika personalgrupper — exempelvis beträffande sjuksköterskor på sätt svensk sjuksköterskeförening och tidigare försvarets sjukvårdsförvaltning påyrkat — syntes knappast låta sig göra.

En eventuell ändring av gällande bestämmelser i förevarande hänseende syntes lämpligen böra träda i kraft först från och med exempelvis den 1 juli 1945 och avse all efter denna tidpunkt nyanställd extra ordinarie personal.

Med hänsyn till vad ovan anförts beträffande civil ordinarie och extra ordinarie personal syntes skäl icke föreligga att på sätt försvarets civila tjänstemannaförbund yrkat tillerkänna extra tjänstemän rätt till rekreationsresor.

Försvarets civilförvaltning har därefter behandlat frågan om rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift för fast anställt manskap och därvid — med erinran att denna personalkategori icke för närvarande vore berättigad till ifrågakarande förmån — föreslagit, att sådan förmån skulle tillerkännas jämväl överfurirer, d. v. s. manskap med avlöning enligt löneplan Mb i manskapsavlöningsreglementet. Ämbetsverket har däremot på i skrivelsen närmare anförda skäl avstyrkt utsträckning av förmånen till övriga manskapskategorier.

I fråga om överfurirerna har civilförvaltningen åberopat innehållet i arméförvaltningens civila departements utlåtande den 7 mars 1943 i anledning av svenska underbefälsförbundets framställning i ämnet den 5 april 1943, i vilket utlåtande bland annat anförts, att överfurirerna innehade en anställning, som normalt kunde förutsättas komma att pågå intill uppnådd pensionsålder. De åtnjöte i motsats till det kontraktsanställda underbefälet endast kontant lön samt vore anställda medelst konstitutiorial, varför de i anställningshänseende närmast syntes vara att jämföra med underofficerare. Ur rekryteringssynpunkt syntes ett tilläggande av här ifrågakarande rätt åt överfurirer icke vara utan betydelse.

Vidkommande civilmilitär personal — vilken för närvarande äger rätt till rekreationsresor allenast om den innehar officers eller underofficers tjänsteklass — har försvarets civilförvaltning framhållit, att anledning knappast syntes föreligga att undantaga civilmilitär personal med furirs tjänsteklass — vissa förrådsvaktmästare — från denna förmån.

Beträffande personal i arvodesbefattning har civilförvaltningen icke föreslagit några ändringar. Ämbetsverket har emellertid framhållit, att svenska officersförbundet föreslagit utsträckning av rätten till rekreationsresor mot nedsatt avgift till all personal, som upprätthåller för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar, samt har i denna fråga närmare anfört följande.

Den personal, som icke enligt gällande bestämmelser åtnjöte dylik förmån, utgjordes av beställningshavare på reservstat, till övergångsstat frivilligt överförda samt i reserven utnämnda, vilka efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall förordnats å för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning. Dylika förordnanden vore av mera tillfällig art och avsåge regelmässigt tid intill den 1 oktober 1945, efter vilken tidpunkt pensionerad personal i större utsträckning förväntades bliva disponibel för ifrågavarande arvodesbefattningar. Med hänsyn till den mera provisoriska karaktären av de härutinnan vidtagna åtgärderna ansåge civilförvaltningen sig icke böra förorda utsträckande av rätten till rekreationsresor till angivna personalkategorier.

Försvarets civilförvaltning har framhållit, att beställningshavare på avgångsstat och disponibilitetsstat icke för närvarande vore berättigade till förmån av rekreationsresor, därest de förordnades att uppehålla för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning eller eljest toges i anspråk för ständig tjänstgöring exempelvis i Boden. Ur rekryteringssynpunkt syntes behov att utsträcka förmånen att avse jämväl dessa kategorier knappast föreligga.

I fråga om sjukvårds- och ekonomipersonal har civilförvaltningen anfört, att ämbetsverket icke ifrågasatte någon ändring med avseende å rätten till rekreationsresor för den i Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 14 april 1944 avsedda personalen. Chefen för armén hade föreslagit, att köks- och servisbiträden samt sjukvårdsbiträden skulle tillerkännas rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift. Enligt civilförvaltningens åsikt syntes skäl icke föreligga att i förevarande hänseende göra skillnad mellan här avsedd personal och övrig civil personal med avlöning enligt militära avlöningsreglementet och militära icke-ordinariereglementet.

Försvarets civilförvaltning har därefter behandlat frågan om ändring av gällande bestämmelser i vad avser *det område, inom vilket vederbörande skall vara förlagd eller tjänstgöra* för att äga åtnjuta ifrågavarande förmån. Av civilförvaltningens skrivelse framgår, att svenska officersförbundet föreslagit, att förmånen borde beredas personal inom VI. militärområdet i dess helhet medan civilmilitära tjänstemannaföreningen under åberopande av de klimatologiska förhållandena i Storuman och platsens isolerade läge hemställt, att till nämnda ort förlagd personal måtte erhålla denna förmån.

Civilförvaltningen har framhållit, att enligt ämbetsverkets åsikt en ändring i nu ifrågavarande avseende syntes kunna motiveras allenast ur de synpunkter, som legat till grund för bestämmelserna om rätt till rekreationsresor mot ned-

satt avgift. Då den i ärendet förebragta utredningen icke kunde anses ha givit vid handen, att behov av en dylik utvidgning på grund av rekryterings-svårigheter förefunnes, syntes ur denna synpunkt ändring av gällande bestämmelser icke påkallas. För undvikande av tvekan vid tillämpningen syntes dock skäl tala för en omformulering av bestämmelserna på det sätt, att rätten till rekreationsresor förklarades tillkomma personal inom VI. militärområdet med undantag av försvarsområdena nr 61 (Umeå försvarsområde) och 62 (Storumans försvarsområde).

I övrigt har civilförvaltningen icke funnit anledning till ändring i de nu gällande bestämmelserna.

Utlåtanden över försvarets civilförvaltnings förslag.

Civilförvaltningens förslag har i huvudsak tillstyrkts av de i ärendet hörda myndigheterna, allmänna lönenämnden och försvarsväsendets lönenämnd samt statskontoret.

Allmänna lönenämnden och försvarsväsendets lönenämnd ha för sin del funnit tveksamt, om tillräckliga skäl kunde anses föreligga för att tillerkänna enbart militära och civilmilitära beställningshavare rätt att årligen företaga en rekreationsresa. Det syntes nämligen kunna ifrågasättas, om icke en förmån av den beskaffenhet, varom här vore fråga, rättvisligen borde tillkomma alla befattningshavare i statens tjänst, vilka ständigt tjänstgjorde i övre Norrland. Med hänsyn till konsekvenserna av en dylik utvidgning av rätten till dessa resor och då svårigheterna att för tjänstgöring i övre Norrland rekrytera militär personal måhända vore större än i fråga om civila befattningshavare, hade lönenämnderna emellertid ansett sig icke böra motsätta sig civilförvaltningens förslag att inskränka förmånen till att avse endast militär och civilmilitär personal.

Lönenämnderna ansåge, att förmånen borde tillkomma militär och civilmilitär personal jämväl inom försvarsområde nr 62 med hänsyn till detta försvarsområdes isolerade läge och begränsade kommunikationsmöjligheter.

Då enligt vad lönenämnderna inhämtat svårigheterna att rekrytera arvodesbefattningar i övre Norrland vore lika stora som i fråga om andra militära beställningar, ansåge lönenämnderna, att bestämmelserna borde utvidgas att avse samtliga personer, vilka förordnades uppehålla befattningar, som enligt gällande organisation skulle bestridas av pensionerad personal, ävensom till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare, som toges i anspråk för ständig tjänstgöring.

I särskilt yttrande ha ledamöterna av allmänna lönenämnden Andersson, Broström och Englund anført, att enligt deras mening skäl sänkades för att någon del av försvarets personal skulle i ifrågavarande hänseende intaga en särställning, varför de tillstyrkte, att samtliga försvaret tillhörande befattningshavare med lön enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan tillerkändes rätt att årligen företaga en rekreationsresa.

Statskontoret har ansett, att de nya bestämmelserna borde träda i kraft den 1 april 1945, från och med vilken dag tidigare i ämnet utfärdade före-

skrifter borde upphöra att gälla, dock att de äldre föreskrifterna fortfarande borde äga tillämpning beträffande extra ordinarie tjänsteman med avlöning enligt militära icke-ordinariereglementet, vilken före den 1 april 1945 erhållit sådan anställning, så länge han kvarstode i vid denna tidpunkt innehavd befattnings.

Frågan om rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift för viss försvaret tillhörande personal i övre Norrland har upprepade gånger varit föremål för riksdagens prövning, senast år 1942. Då frågan nämnda år förelades riksdagen, var det min förhoppning, att ytterligare anspråk på förmånen i fråga icke skulle behöva framkomma. Sedan emellertid från såväl personalhåll som försvarets sjukvårdsförvaltning väckts förslag om en utsträckning av rätten utöver vad som innefattades i 1942 års beslut, fann jag erforderligt, att frågan i sin helhet underkastades en allsidig utredning.

Departements
chefen.

Den av försvarets civilförvaltning verkställda utredningen synes mig giva vid handen, att vissa jämkningar i bestämmelserna böra vidtagas. En riktlinje bör härvid vara, att förmånen begränsas att avse endast de personal-kategorier, beträffande vilka särskilda rekryteringssvårigheter kunna anses föreligga. Det av civilförvaltningen framlagda förslaget, vilket i huvudsak tillstyrkts av lönenämnderna och statskontoret, synes ur denna synpunkt i stort sett väl avvägt.

I enlighet härmed föreslår jag, att den rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift, som för närvarande tillkommer viss civil extra ordinarie personal, bibehålles allenast övergångsvis för befattningshavare, som redan kommit i åtnjutande av densamma. Det synes nämligen knappast med fog kunna göras gällande, att det föreligger större rekryteringssvårigheter beträffande försvarets civila befattningar i övre Norrland än i fråga om civila befattningar därstädes inom andra grenar av statsförvaltningen.

Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som ur rekryteringssynpunkt föreligga beträffande den militära och civilmilitära personalen, synes det däremot erforderligt att bibehålla den rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift, som tillkommer officerare och underofficerare samt civilmilitär personal med motsvarande tjänsteklass. På sätt civilförvaltningen föreslagit bör förmånen utsträckas att gälla även överfurirer, vilkas anställningsvillkor nära ansluta sig till underofficerarnas. Däremot kan jag ej tillstyrka förslaget, att även civilmilitära befattningshavare med manskaps tjänsteklass skulle komma i åtnjutande av ifrågavarande rättighet. Svårigheter att rekrytera ifrågavarande befattningar synas nämligen icke föreligga.

De rekryteringssvårigheter, som föreligga beträffande militära befattningar i övre Norrland, ha med särskild styrka gjort sig gällande såvitt avser befattningar, som avses för pensionerad personal i arvodesbefattningar. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t i ett flertal fall nödgats medgiva, att sådana befattningar må tills vidare besättas med personal, som frivilligt överförts till övergångsstat, samt med reservanställd och reservstatsanställd personal. I vissa fall har även civil personal måst anställas i stället för pensionerade underofficerare. Enligt 1942 års riksdags beslut äger allenast pen-

sionerad personal i arvodesbefattning rätt till rekreationsresor. Försvarets civilförvaltning har icke föreslagit någon ändring härutinnan, medan däremot lönenämnderna av rekryteringsskäl förordat, att förmånen borde utvidgas att avse samtliga personer, förordnade att uppehålla befattningar, som enligt gällande organisation skola bestridas av pensionerad personal. För egen del ansluter jag mig till civilförvaltningens uppfattning. Utnyttjandet av annan personal än pensionerad i befattningar som här avses får anses såsom ett provisorium och bör icke föranleda en utsträckning av nu ifrågavarande bestämmelser.

Enligt de av 1942 års riksdag godkända grunderna för rätten till rekreationsresor mot nedsatt avgift är denna begränsad till att avse personal, som är förlagd eller ständigt tjänstgörande i Boden samt å platser, belägna nordligare eller östligare än Boden. Då viss tvekan uppstått vid tillämpningen av dessa bestämmelser, böra de förtydligas. Därvid synes den av lönenämnderna föreslagna avgränsningen, vilken i stort sett innebär en utsträckning av förmånen till den till antalet obetydliga personalen inom försvarsområde nr 62, vara lämplig. Rätten till rekreationsresor bör således tillkomma i det föregående angiven personal, som är förlagd till eller ständigt tjänstgörande å plats inom VI. militärområdet med undantag av försvarsområde nr 61.

I övrigt finner jag i likhet med civilförvaltningen, statskontoret och lönenämndernas majoritet ej anledning till ändring av de nu gällande bestämmelserna.

För den taxenedsättning, som medgivits för ifrågavarande resor, utgår icke någon ersättning till statens järnvägar, vilka således få vidkännas den inkomstminskning, som kan föranledas av nedsättningen. Av handlingarna i ärendet framgår, att järnvägsstyrelsen förklarar sig icke ha något att erinra mot att rätten till rekreationsresor utsträcker till överfurirer. De av mig föreslagna ytterligare utvidgningarna beträffande ifrågavarande förmån motvägas av den begränsning av förmånen, som jag föreslagit beträffande den civila personalen. Förslaget läser med hänsyn härtill vara godtagbart ur de synpunkter, järnvägsstyrelsen har att beakta.

De nya bestämmelserna synas böra träda i kraft senast den 1 juli 1945.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

att rätt till företagande av omförmälda rekreationsresor mot nedsatt avgift må tillkomma personal vid försvaret i den utsträckning, som av mig i det föregående angivits.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
C. F. von Horn.